

جستاری حقوقی در قراردادهای هنرمندان اجراکننده آثار ادبی و هنری با تأکید بر مطالعه تطبیقی

زهرا شاکری^۱، وحید موسی پور^۲، سهیلا نورعلی^۳

چکیده

اجراکنندگان آثار ادبی و هنری (از جمله بازیگران و خوانندگان)، مانند هر مالک فکری دیگری حق بهره‌برداری از اجرای هنری خود را دارند. آنها می‌توانند شخصاً از این حق بهره‌برداری کنند یا از طریق قرارداد، اجازه بهره‌برداری آن را به دیگری اعطا نمایند یا اساساً حقوق خود را به دیگری انتقال دهند. قراردادهای مذکور معمولاً با مسائل حقوقی مانند مشخص نبودن ماهیت عقد، موضوع انتقال حقوق اجراکننده به تولیدکنندگان و قید مباشرت اجراکننده روبرو هستند و بنابراین، روشن نبودن این امور در بسیاری قراردادهای بهره‌برداری از اجرای اثر ادبی و هنری را در هاله‌ای از ابهام قرار دهد. افزون بر اینکه مطالعات نشان می‌دهد اجراکنندگان آشنایی چندانی با حقوق خود ندارند. خلأ قانیه بودن اجراهای هنری و مبتنی بودن اجراهای بر شخصیت مجری خود از عناصری هستند که قراردادهای اجرا را از سطح قراردادهای کارگر و کارفرمایی ارتقا می‌دهند و با مانع حقوقی برای تحقق عقد بیع یا اجاره مواجه می‌شود. مسئله پژوهش پیش‌رو آن است که آیا قراردادهای اجراکنندگان، ماهیت و مقررات ویژه‌ای می‌طلبند؟ این قراردادها چه ویژگی‌هایی باید داشته باشند؟ پژوهش کنونی با رویکرد تحلیلی-توصیفی و از طریق ابزار کتابخانه‌ای و میدانی به گردآوری اطلاعات می‌پردازد و تلاش می‌کند ضمن بررسی حقوق هنرمندان اجراکننده و یافته‌های به‌دست آمده از طریق پرسشنامه و مصاحبه با اجراکنندگان شهر تهران، به ارزیابی و تحلیل این قراردادها بپردازد و سرانجام نتیجه‌گیری می‌نماید که قراردادهای هنرمندان اجراکننده اگرچه در بسیاری موارد تابع قواعد عمومی است اما در پاره‌ای موارد نیاز به مقررات ویژه‌ای دارد که هدف از آن، تعدیل روابط میان هنرمندان اجراکننده و تولیدکنندگان و نهایتاً رفاه بیشتر عموم مردم است.

واژه‌های کلیدی

اثر ادبی و هنری، هنرمند اجراکننده، تولیدکننده، قرارداد

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۷/۲۹ تاریخ پذیرش: ۹۶/۰۹/۲۱

۱. استادیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی (موسسه حقوق تطبیقی) دانشگاه تهران (نویسنده مسئول) zshakeri@ut.ac.ir

2. vahid.mosa69@gmail.com

۲. کارشناسی ارشد حقوق هنری ادبی، دانشگاه بین‌المللی امام رضا (ع)

3. snurali69@gmail.com

۳. کارشناسی ارشد حقوق مالکیت فکری، دانشگاه تهران

۱. مقدمه

مؤلفان با همکاری اجراکنندگانی مانند بازیگران و خوانندگان، آثار خود را به عموم عرضه می‌کنند و بدون مشارکت آنان اثر آفریده‌شده به منصفه ظهور نمی‌رسد. در اکثر موارد تأثیر خلاقیت‌های منحصربه‌فرد اجراکنندگان در اجرا به حدی است که باعث تشویق مصرف‌کنندگان بیشتر به استفاده از اثر می‌شود. بنابراین، عمل اجراکنندگان باید از جهت مادی و معنوی مورد حمایت قرار گیرد تا با امید به پشتوانه قانونی، به نوآوری در اجراها ادامه دهند. هرچند قوانین ملی و معاهدات بین‌المللی در جهت حمایت از اجراکنندگان تلاش می‌نمایند، اما قرارداد مهم‌ترین محملی است که این افراد برای اعمال حق خود و پاسداشت آن بکار می‌گیرند. مطابق قوانین، اجراکنندگان می‌توانند حقوق قانونی خود را به اشخاص ثالث واگذار کنند. به عبارت بهتر، این افراد برای بهره‌برداری از اجرا و انتقال آن به جامعه می‌توانند به وسیله انعقاد قرارداد، حقوق خود را اعمال کنند. بنابراین، قراردادهای بهره‌برداری از حقوق اجراکنندگان، قراردادهایی هستند که اجراکنندگان آنها برای بهره‌برداری از حقوق مادی ناشی از اجرای خود منعقد می‌کنند. البته شایان ذکر است که اکثر قوانین ملی و بین‌المللی به صورت اختصاصی به قراردادهای حقوق مرتبط نپرداخته‌اند و در نتیجه در این خصوص اصولاً باید به قواعد عمومی قراردادها در حقوق مدنی یا مقررات روابط کارگر- کارفرمایی مندرج در قانون کار مراجعه نمود. امری که می‌تواند تا حدی با طبع اجرای آثار هماهنگی کافی نداشته باشد.

با توجه به اهمیت موضوع مورد بحث، سؤالاتی که پژوهش پیش رو درصدد پاسخگویی به آن بوده این است که آیا قراردادهای اجراکنندگان، ماهیت و مقررات ویژه‌ای می‌طلبند؟ علاوه بر آن، این قراردادها چه ویژگی‌هایی باید داشته باشند و چه اصلاحاتی برای نظام قراردادی اجراکنندگان لازم است؟ فرضیه پژوهش این است که با توجه به ماهیت و ویژگی‌های خاص این قبیل قراردادها، وضع مقررات ویژه‌ای در این زمینه ضرورت دارد. از این رو، لازم است قانون مبادرت به بیان شرایط، اوصاف و ویژگی این قراردادها و وضع مقرراتی در مورد الزامات حاکم بر قراردادهای اجراکنندگان نماید.

۲. پیشینه پژوهش

در مورد قراردادهای اجراکنندگان، تاکنون مقاله‌ای تدوین نشده و این مقاله نخستین تقریر

در این زمینه است. اما پیش از این، خانم سمیه آزادبیگی (۱۳۹۲) در بررسی حقوق هنرمندان مجری در اسناد بین‌المللی و حقوق ایران^۱ و نیز خانم فهمیه اسکندری و دکتر محمود صادقی (۱۳۹۲) در بررسی پیش‌نویس معاهده حمایت از اجراهای دیداری- شنیداری سازمان جهانی مالکیت فکری^۲ به مطالعه حقوق اجراکنندگان پرداخته بودند ولی در هیچ‌یک از موارد بحث تخصصی واکاوی قراردادهای اجراکنندگان مدنظر قرار نگرفته است.

۳. روش تحقیق

روش تحقیق تحلیلی- توصیفی بوده و ابزار گردآوری اطلاعات، استفاده از پرسشنامه و مطالعات کتابخانه‌ای است. پرسشنامه به‌وسیله نگارندگان تنظیم و از روش نمونه‌گیری (تصادفی ساده) برای تکمیل آن استفاده‌شده و اطلاعات لازم از طریق اجراکنندگان (مانند بازیگران، خوانندگان، نوازندگان و مانند آن) کسب شده است.

۴. چارچوب نظری

در این پژوهش تلاش می‌شود قراردادهای بهره‌برداری از لحاظ ماهیت، طرفین، موضوع، مدت و ویژگی‌های قرارداد، حقوق منتقل‌شده، تعهدات طرفین، موجبات خاتمه قرارداد و ضمانت اجراهای نقض قرارداد مورد بررسی قرار گیرند. همچنین داده‌های پژوهش اخیر در بازه زمانی سال‌های ۹۴ تا ۹۶ تهیه‌شده و قلمرو مکانی نیز شامل اجراکنندگان شهر تهران با تأکید بر دانشجویان و اعضای هیئت‌علمی دانشکده‌های هنر بوده است. افزون بر این، مقررات مربوط به قراردادهای اجراکنندگان در مقررات بین‌المللی مانند کنوانسیون رم، معاهده اجراهای وایپو و پکن و برخی کشورها مانند فرانسه و آلمان و پاره‌ای آرای داوری هیئت داوری خانه سینما نیز مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

۴-۱. اقسام قراردادهای اجراکنندگان

قراردادهای اجراکنندگان به‌صورت انتقال حق یا اجازه بهره‌برداری بوده و مهم‌ترین اقسام قراردادهای اجراکنندگان به شرح ذیل است. همچنین لازم به ذکر است در یک قرارداد ممکن است یک یا چند موضوع از موارد ذیل در معرض توافق طرفین قرار گیرد.

۱. ر.ک: فصلنامه حقوق پزشکی (ویژه‌نامه حقوق مالکیت فکری)، شماره: ۶۳۲۷-۹۴.

۲. ر.ک: فصلنامه حقوق پزشکی (ویژه‌نامه حقوق مالکیت فکری)، شماره: ۱۱۱۲۷-۱۴۷.

۱-۱-۴. قرارداد ضبط

یکی از حقوق هنرمندان اجراکننده، حق ضبط است که می‌توان با انعقاد قرارداد، آن را به دیگری واگذار نمود. به عبارت دیگر، هنرمند می‌تواند با تولیدکننده توافق کند که او از حق تثبیت اجرای هنری بر روی یک حامل مادی برخوردار باشد. این امر بدان جهت است که اگر اجرا ضبط شود، تولیدکننده به جای دعوت مجدد از هنرمند در جلسات بعدی، از نسخه ضبط شده استفاده می‌کند. نباید از نظر دور داشت که ممکن است اجرا به صورت زنده پخش شود و تولیدکننده حق ضبط یا هرگونه بهره‌برداری از اثر را نداشته باشد و بنابراین در چنین فرضی، تثبیت مجاز نخواهد بود.

۱-۲-۴. قرارداد تکثیر

این قراردادهای بدان معنا هستند که طرف قراردادی اجراکننده قادر به تکثیر و نسخه‌برداری (تهیه یک یا چند نسخه از اجرای هنری)، از اجرا است. در قراردادهای مذکور می‌توان نوع تکثیر اعم از تکثیر فیزیکی و دیجیتال را پیش‌بینی کرد. در برخی قراردادهای نیز تصریح می‌شود اثر موسیقی تنها در محدوده زمانی و مکانی خاصی به صورت زنده به اجرا درآید و تولیدکننده حق تکثیر ندارد.

۱-۳-۴. قرارداد عرضه عمومی

در قراردادهای عرضه عمومی معمولاً کمیت و کیفیت دسترسی به اجرا توافق می‌شود. برای مثال خواننده می‌تواند با تولیدکننده توافق کند که اجرا به مناسبت روز دانشجو بوده و عرضه آن تنها محدود به محیط دانشگاه و به صورت زنده است. برای مثال در نمونه قراردادی تصریح می‌شود که «انتقال گیرنده حق عرضه عمومی یا اختصاصی اجرا را در سراسر جهان دارد و می‌تواند از آن در فیلم، یا برگزاری نمایشگاه فیلم، یا هرگونه رسانه‌ای که در حال حاضر وجود دارد یا بعداً ایجاد می‌شود، استفاده نماید.» قانون مالکیت فکری فرانسه نیز در ماده ۱۸-۱۳۲، قرارداد عرضه عمومی را تعریف و بیان می‌دارد که عرضه عمومی برای تعداد یا مدت معین، غیرانحصاری و محدود به موارد مصرح در قرارداد است. بنابراین، تعداد دفعات استفاده از اجرای هنری، زمان و مکان اجرا و مواردی از این دست در قراردادهای مذکور اشاره می‌شود.

۲-۴. ماهیت قراردادهای اجرا

تحلیل ماهیت قراردادهای اجرا بسیار مهم است چه در شرایطی که مقررات موضوعه

به‌طور خاص درباره چنین قراردادهای موضع‌گیری نمی‌کند باید به قواعد عمومی قراردادهای که در نظام حقوقی پیش‌بینی شده است مراجعه نمود. بنابراین، در ادامه به بررسی گزینه‌های احتمالی مطرح در خصوص ماهیت این قراردادها پرداخته می‌شود.

۱-۲-۴. عقد بیع

مطابق تعریف ماده ۳۳۸ قانون مدنی، بیع عبارت است از تملیک عین به‌عوض معلوم، تعریف مذکور ظاهراً حاکی از آن است که مبیع الزاماً باید از اعیان متجسم در خارج بوده و بیع اموال فکری باطل است (کریمی و موسوی، ۱۳۹۰: ۵۸). البته برخی اشاره کرده‌اند که در عرف محاوره انتقال حق در برابر عوض را فروش می‌گویند و همچنین واژه عین در این ماده برای ایجاد تمایز میان بیع و اجاره است (کاتوزیان، ۱۳۸۸: ۵ و ۱۵). برخی دیگر نیز ماده مذکور را منسوخ می‌دانند (کریمی و موسوی، ۱۳۹۰: ۶۲). از طرفی، با توجه به خصیصه غیرمادی این حقوق، در صورت معامله آن از طریق بیع، چالش‌هایی مطرح می‌گردد. مثلاً، چون این اموال عینیت ندارند، تسلیم به معنای واقعی صورت نمی‌گیرد. همچنین، حمایت از حقوق مادی اجراکنندگان در قوانین محدود به مدت است، اما در بیع منتقل‌الیه مادام‌العمر حق بهره‌برداری دارد و شرط خلاف نیز مخالف مقتضای عقد است (محمدی، ۱۳۸۷: ۱۵۲). البته مخالفان برای هر یک از ایرادات، نظراتی مطرح می‌کنند. مثلاً برای رد ایراد اول بیان شده که علاوه بر حقوق مالکیت فکری مواردی وجود دارد که بدون اینکه ماهیت مادی داشته باشند، موضوع رابطه مالکانه قرار می‌گیرند. مانند مالکیت مافی‌الذمه یا مال کلی (محمودی، ۱۳۹۱: ۱۰۵). از سوی دیگر طبع اجراهای هنری به نحوی است که حمایت دائمی را نمی‌طلبد یا اینکه تسلیم ضرورتاً نباید به صورت مادی صورت گیرد. بنابراین، اجراها مالی هستند که بنا به ماهیت خود می‌توانند از قواعد بیع تبعیت نمایند. اما با وجود این، توجه به ویژگی‌ها و ماهیت خاص این حقوق و همچنین بهره‌مندی اجراکننده از حقوق معنوی، می‌تواند چارچوب خاصی را برای قراردادهای اجراکنندگان پی‌ریزی نماید.

۲-۲-۴. عقد اجاره

برخی معتقدند در ماده ۴۶۶ قانون مدنی اجاره «عین» بیان شده و شامل اجاره «حق» نمی‌شود. اما در مورد ماده ۵۱۴ بیان می‌کنند که چه تفاوتی می‌کند فعالیت مادی انسان به اجاره داده شود یا فعالیت فکری او؟ و در نهایت نتیجه می‌گیرند که واگذاری اجرای هنری که در آینده تدوین می‌شود به اجاره خدمت شباهت بیشتری دارد تا بیع

(محمدی، ۱۵۷: ۱۳۸۷). برخی دیگر نیز معتقدند که پاره‌ای از اموال مانند حق تألیف وجود دارد که تنها در عالم اعتبار می‌توان وجودی برای آنها تصور کرد و هیچ کس هم تردید ندارد که نباید این اموال را در زمره منافع آورد (کاتوزیان، ۱۵: ۱۳۸۸). بنابراین، باید گفت این انتقال اجاره نیست، زیرا از ویژگی‌های حقوق اجراکنندگان این است که می‌توان در آن واحد توسط افراد مختلف و در مکان‌های متفاوت از آن بهره‌برداری نمود که این ویژگی با مقررات اجاره مغایر است.

۳-۲-۴. عقد صلح

هرچند مطابق ماده ۷۵۲ قانون مدنی هیچ محدودیتی برای مورد صلح وجود ندارد، اما با توجه به اینکه قراردادهای هنرمندان اجراکننده یا دیگر مالکان فکری مبتنی بر مسامحه نیست، بلکه حقوقی حمایتی است که هدف از آنها حمایت از طرف ضعیف قرارداد است. بنابراین، به نظر می‌رسد عقد صلح چارچوب مناسبی برای این حقوق نباشد و استفاده از این قالب برای این حقوق پیشنهاد نمی‌شود. به عبارتی، عقد صلح متضمن گذشت از برخی از حقوق احتمالی و اسقاط برخی ادعاهاست که این شرایط با حقوق دارندگان حقوق فکری انطباق ندارد (محمدی، ۱۶۲: ۱۳۸۷ و ۱۵۸).

۴-۲-۴. روابط کارگر- کارفرمایی

نزدیکی بین حقوق هنرمند اجراکننده و ثمرات ناشی از کار باعث شده که عده‌ای حقوق اجراکنندگان را حقوق ناشی از کار بدانند. بنابراین، برخی اظهار کرده‌اند که روابط بین اجراکننده و تولیدکننده ناشی از کارهایشان و تابع قانون کار است مگر اینکه مقررات خاصی در این مورد وجود داشته باشد (صفائی، ۱۳۵۰: ۳۹). به اعتقاد برخی، سرچشمه حق انحصاری اجراکنندگان، یک اجرای هنری است که غیر از کاری است که یک کارگر متخصص انجام می‌دهد. زیرا کارگر از نیروی عضلانی خود استفاده می‌کند و کار خود را با دست انجام می‌دهد (عراقی، ۱۳۸۵: ۱۵۶). نظریه الحاق اجراکنندگان به حقوق کار کمتر مورد توجه قرار گرفته، با این حال برخی کشورها از این قراردادها به‌عنوان قرارداد کار یا اجاره خدمت یاد می‌کنند. مثلاً، در سال ۱۹۷۳، قانون کار فرانسه صراحتاً تمام هنرمندان اجراکننده را به‌عنوان کارگران حقوق‌بگیر به رسمیت می‌شناسد و در ماده ۱-۷۶۲ بیان می‌دارد که اگر قرارداد وجود داشته باشد و اجراکننده در قبال پول برای یک شخص یا سازمان اجرا کند، تا زمانی که وی رسماً به‌عنوان کارمند مستقل ثبت‌نام نکرده باشد، فرض بر این است که کارگر حقوق‌بگیر و مشمول قانون کار است. همچنین مطابق ماده ۲-۷۶۲، بدون توجه به اینکه اجراکننده چطور و

چقدر حقوق دریافت می‌کند و چه وضعیتی (کارگر حقوق‌بگیر یا مستقل) برای وی در قرارداد تعیین شده، این فرض به قوت خود باقی است. بنابراین، با تصویب این مقرر، تولیدکنندگان به راحتی نمی‌توانند خواسته خود را به اجراکنندگان تحمیل کنند (کنی برو، ۲۰۰۶: ۲۵۷). همچنین بخش ۷۹ قانون کپی‌رایت آلمان مقرر می‌کند که چنانچه هنرمند اجراکننده از برخوانی، نمایش یا اجرایی را در چارچوب تعهداتی که به موجب قرارداد کار یا اجاره خدمت به عهده داشته انجام دهد، در غیاب توافق خاص، ماهیت روابط قراردادی ناشی از قرارداد کار یا اجاره مشخص خواهد کرد که تحت چه شرایطی و در چه صورتی کارفرما یا صاحب کار می‌تواند از این اجرا بهره‌برداری کند یا اجازه بهره‌برداری از آن را به ثالث واگذار کند. از این رو، مطابق قانون آلمان نیز در صورتی که توافق خاصی صورت نگرفته باشد، بر اساس ماهیت قرارداد کار یا اجاره خدمت، تعیین تکلیف می‌شود. در کشور آمریکا هم وضع به همین منوال است. بخش ۲۰۱ (ب) قانون کپی‌رایت این کشور تصریح می‌کند که اثری که از سوی کارمند و در دامنه فعالیت‌های استخدامی وی خلق می‌شود و همچنین اثری که برای استفاده در یک اثر جمعی؛ به عنوان بخشی از یک فیلم یا سایر آثار سمعی - بصری؛ ایجاد می‌گردد، اثر ناشی از رابطه استخدامی محسوب می‌گردد که در این موارد کارفرما یا شخص دیگری که اثر برای وی خلق شده، مؤلف و صاحب حق شناخته می‌شود، مگر اینکه برخلاف آن به طور کتبی در قرارداد تصریح شود.

۳-۴. ویژگی‌های قراردادهای اجرا

این قراردادها متضمن ویژگی‌هایی از جمله تعهد بر کار مقدور، مشروعیت تعهد و منفعت عقلایی تعهد هستند که در ادامه بررسی می‌گیرد.

۱-۳-۴. تعهد بر کار مقدور

انجام تعهد باید ممکن باشد و اگر طرفین آگاه از ناممکن بودن آن باشند، عقد به واسطه فقدان اراده باطل است. البته نامقدور بودن باید مطلق باشد. بنابراین، اگر متعهد نتواند شخصاً ایفای تعهد کند، باید آن را به دیگری بسپارد تا از جانب وی ایفای تعهد نماید (ماده ۵۷ قانون مدنی لهستان). با توجه به شخصیت هنری هنرمندان، قید مباشرت آنها در قرارداد به طور ضمنی وجود دارد و تعهد بر کار نامقدور موجب بطلان عقد می‌گردد. مثلاً اگر نوازنده متعهد شود شب یلدا و در تالار وحدت به اجرا بپردازد، ولی در زمان مقرر به دلیل شخصی قادر به حضور نباشد، این عقد باطل است.

۲-۳-۴. مشروعیت تعهد

اجرای اجراکنندگان باید مشروع باشد و با قوانین امری و نظم عمومی مخالف نباشد (ماده ۹۷۵ قانون مدنی). اگر خانمی تعهد کند که با حجاب نامتعارف ایفای نقش کند یا به عنوان خواننده با حجاب نامناسب به اجرا پردازد، این تعهدات به دلیل مخالفت با نظم عمومی و اخلاق حسنه باطل هستند. این موضوع در قراردادهای خارجی نیز اشاره شده است. برای مثال قرارداد فرانسوی هنرمندان فیلم^۱ تأکید می‌کند که هنرمند مطیع دستوراتی است که حسب وظیفه برای وی مقرر شده، مشروط بر اینکه این دستورات مخالف نظم عمومی و اخلاق نباشد. با این حال، باید توجه نمود که عملی که در یک زمان و مکان مخالف نظم عمومی و اخلاق تلقی می‌گردد، ممکن است در مکان و زمان دیگر بلامانع باشد. از این رو قرارداد آمریکایی فیلم کوتاه^۲ صراحتاً بیان می‌کند که برهنگی و انجام فعالیت‌های جنسی در اجرا امکان‌پذیر است و تولیدکننده تنها باید از قبل، وجود چنین اموری را به هنرمند اعلام نماید. از طرفی، اگر تعهد نامشروع بخش ناچیز از یک قرارداد باشد، تعهد اجراکننده تنها نسبت به آن بخش باطل است و به قرارداد اصلی لطمه نمی‌زند. مثلاً بازیگر تعهد می‌کند که در یک سکانس از فیلم واقعاً شرب خمر کند. مطابق بند ۳ ماده ۲۳۲ قانون مدنی این شرط باطل ولی مبطل عقد نیست. مسئله دیگر اینکه ممکن است قرارداد مطابق با قوانین امری و نظم عمومی باشد، اما تولیدکننده به شیوه نامشروع از آن استفاده نماید. برای مثال اجرا متعاقباً در شبکه ماهواره‌ای مخالف نظام جمهوری اسلامی پخش شود. با توجه به اینکه در قانون (بند ۴ ماده ۱۹۰ قانون مدنی)، فقط مشروع بودن جهت معامله (نه تعهد) جزو شرایط صحت معامله است، این قرارداد باطل نیست. اما مطابق ماده ۲۱۷ قانون مذکور اگر در حین قرارداد به جهت معامله تصریح شود، باطل و در غیر این صورت صحیح و لازم‌الاجراست.

۳-۳-۴. منفعت عقلایی تعهد

کاری بی‌فایده قابل مطالبه نیست. ملاک تشخیص فایده ناشی از تعهد، بنای خردمندان و عقلا است، نه هوا و هوس طرفین (ماده ۲۱۵ قانون مدنی). این بحث در مورد تعهدات اجراکنندگان نیز جاری است. مثلاً، مجری یک برنامه تلویزیون متعهد می‌شود که در فلان روز برنامه اجرا کند و یک مسیر طولانی را بدود، بدون آنکه این

1. Contrat d'Engagement d'Artistes, Article 21, France.

2. Screen Actors Guild-American Federation of Television and Radio Artists Information Sheet and Application Short film Agreement, Article 7(f), US.

امر از نظر دراماتیک لازم باشد. این تعهد بدون منفعت عقلایی بوده و مطابق بند ۲ ماده ۲۳۲ باطل ولی مبطل عقد نیست.

۴-۴. طرفین قرارداد

در یک سوی قراردادهای موضوع این پژوهش، اجراکننده قرار دارد. اجراکننده کسی است که به طور معمول توصیفی از زبان روزمره را بیان می‌کند و اثر دیگری را اجرا می‌نماید (گرویس^۱، ۲۰۱۵: ۱۱۷). بنابراین، اجراکنندگان گروهی هستند که آثار ادبی و هنری را به جامعه عرضه می‌کنند و گاه در اجرای خود چنان مهارتی نشان می‌دهند که توجه عده زیادی از مردم را به خود جلب می‌کنند. به طوری که آنها حاضر می‌شوند با پرداخت هزینه زیاد در اجرای زنده او حضور پیدا کنند یا اجرای ضبط شده وی را خریداری نمایند. بنابراین، اجراکنندگان شامل طیف وسیعی از فعالان در عرصه تولیدات سمعی، بصری و نمایشی هستند (رحمانی، ۱۳۸۹: ۲۷). کنوانسیون رم، بازیگران، خوانندگان، نوازندگان، رقاصان و دیگر اشخاصی که عرضه، آوازخوانی، بازخوانی، دکلمه و بازی می‌کنند یا به هر روش دیگری آثار ادبی و هنری را اجرامی کنند، اجراکننده می‌داند (بند ۱ ماده ۳). معاهده اجراها و تولیدکنندگان حامل‌های صوتی و واپو نیز کسانی را که فرهنگ قومی اجرا می‌کنند، بر گروه اجراکنندگان می‌افزایند (بند الف ماده ۲). بند ۱۶ ماده ۱ لایحه جدید حقوق مالکیت ادبی و هنری ایران، خوانندگان، نوازندگان، همخوانان، هنرپیشگان و سایر افرادی که آواز یا سرود می‌خوانند، سخنرانی، دکلمه یا بازیگری می‌نمایند یا به هر ترتیب دیگری نمودهای فرهنگ عامه، عملیات سیرک بازی و خیمه شب‌بازی و سایر آثار ادبی هنری را اجرا می‌کنند را جزو مصدیق این گروه می‌داند. ماده ۷ کنوانسیون رم، برای اجراکنندگان به صورت سلبی امکان منع دیگران از ضبط، تکثیر و توزیع را قائل می‌شود. معاهده اجراها و آثار صوتی و واپو، ضمن شناسایی حقوق مادی، مانند حق ضبط، تکثیر، توزیع و پخش امواج رادیویی، اجاره و حق در دسترس قراردادن اجراهای تثبیت شده (مواد ۶ تا ۱۰)، حقوق معنوی، مانند حق بر نام و حرمت اثر (بند ۱ ماده ۵) را نیز به رسمیت شناخته است. در مقررات فعلی ایران، حقوق اجراکنندگان به صراحت مورد توجه قرار نگرفته، اما لایحه جدید حاوی مقررات مفصلی است که می‌تواند خلأهای موجود را برطرف سازد. بنابراین، در شرایط کنونی، اجراکننده مطابق ماده ۱۰ قانون مدنی می‌تواند حقوقی را برای خود قرار داده و طرف قرارداد را به آن متعهد نماید.

در آن سوی قرارداد، شخص حقیقی یا حقوقی است که از اجرای اجراکننده بهره می‌برد. این شخص در قالب هر آنچه در قوانین به عنوان حق انحصاری اجراکننده بیان شده به استفاده از اجرا می‌پردازد. برای مثال تهیه کننده اثر سینمایی که با بازیگر قرارداد منعقد می‌کند یا شرکتی که با خواننده و نوازنده برای تولید یک اثر موسیقایی به توافق می‌رسد طرف قراردادی اجراکننده است که با عنوان تولیدکننده یا تهیه کننده قرارداد منعقد می‌کند.

۵-۴. موضوع قرارداد

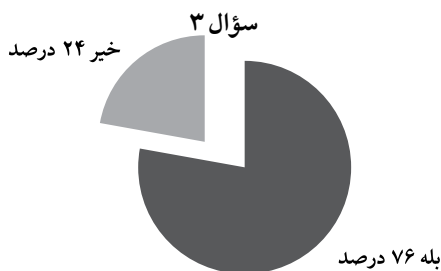
مطابق ماده ۲۱۴ قانون مدنی، مورد معامله باید مالی یا عملی باشد که هر یک از متعاملین، تعهد تسلیم یا ایفای آن را می‌کنند. در این قراردادها، یا حقوق اجراکننده به طرف مقابل منتقل می‌شود یا اجازه بهره‌برداری از اجرا به دیگری اعطا می‌شود یا اجراکننده متعهد می‌گردد در زمان و مکان خاص اجرا نماید. از طرفی، برای تضمین اینکه تمام حقوق مربوط به اجرا در اختیار تولیدکننده است، برخی از قوانین انتقال خودکار حقوق اجراکننده به تولیدکننده را با انعقاد قرارداد میان آنان به رسمیت می‌شناسند. به عبارت دیگر، هنگامی که برای نخستین بار اجراکننده به تثبیت اجرای خود رضایت می‌دهد به انتقال حقوق خود نیز راضی است. مطابق ماده ۴-۲۱۲ قانون مالکیت فکری فرانسه، امضای قرارداد میان اجراکننده و تولیدکننده دلالت بر اختیار تولیدکننده برای تثبیت، تکثیر و پخش عمومی اجرا دارد. این قانون نوعی انتقال قانونی حقوق از سوی اجراکننده به تولیدکننده را با امضای قرارداد به رسمیت می‌شناسد. در مقابل، اجراکننده برای تمام استفاده‌هایی که از اجرای تثبیت شده او می‌شود، حق الامتیاز جداگانه دریافت می‌نماید که این حق الامتیازها باید در قرارداد مشخص گردد و در صورت عدم تعیین، به موجب ماده ۵-۲۱۲ این قانون، تعرفه‌های رایج در هر مورد ملاک قرار می‌گیرد (سالوکنل^۱، ۲۰۰۳: ۶). بخش (۱) ۹۲ قانون کپی‌رایت آلمان و تبصره ۲ ماده ۵۸ لایحه جدید ایران نیز صراحتاً فرض انتقال حقوق بعد از انعقاد قرارداد را به رسمیت شناخته‌اند مگر اینکه برخلافش توافق شده باشد. در ماده ۱۲ معاهده اجراهای دیداری- شنیداری پکن، اگرچه بحث انتقال حق به تولیدکننده آمده اما این امر در شرایطی است که توافقی برخلاف آن نشده باشد.^۲

1. Salokannel.

2. See: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/treaties/en/beijing/trt_beijing_001en.pdf>.

۴-۶. تعهدات طرفین

از موضوعات اساسی در قلمرو قراردادها، حدود تعهدات طرفین است. لازم به ذکر است که طرفین باید با علم و آگاهی حدود تعهدات خود و طرف مقابل را بشناسند تا ناخواسته در معرض نقض تعهدات قراردادی قرار نگیرند. اما با عنایت به نتایج به دست آمده (نمودار ۱)، تنها ۷۶ درصد هنرمندان به تکالیف قراردادی خود آگاهی دارند و ۲۴ درصد از آنان بدون آگاهی از تکالیف خود و به دلیل قدرت فائده تولیدکنندگان و علاقه به اجرای هنری، اقدام به انعقاد قرارداد می‌کنند.

نمودار ۱. نمودار آگاهی اجراکنندگان به تکالیف خود هنگام انعقاد قرارداد

در این گفتار ابتدا تعهدات هریک از طرفین و سپس، تعهدات مشترک آنان بررسی خواهد شد.

۴-۶-۱. تعهدات متقاضی (تولیدکننده)

۴-۶-۱-۱. رعایت حقوق معنوی

در کشورهای حقوق عرفی اگر متعهد ضمن قرارداد ملزم به رعایت حقوق معنوی اجراکننده شود، عدم رعایت آن حقوق به منزله نقض قرارداد است. در غیر این صورت، عدم رعایت آن لطمه‌ای به روابط قراردادی طرفین نمی‌رساند. اما در کشورهای حقوق نوشته، حقوقی مانند حق بر نام و تمامیت در قوانین موضوعه برای اجراکنندگان در نظر گرفته شده که عدول از آنها به راحتی امکان پذیر نیست. برای مثال ماده ۲-۲۱۲ قانون مالکیت فکری فرانسه، حق انتساب و حق تمامیت اجرا را برای اجراکنندگان به رسمیت می‌شناسد اما در بخش ۷۵ قانون کپی‌رایت آلمان، حق تمامیت اجرا به نفع تولیدکننده تضعیف شده است، زیرا اجراکننده تنها در صورتی می‌تواند از تحریف و تغییر اجرای هنری ممانعت به عمل آورد که به اعتبار وی به عنوان مجری لطمه وارد نماید. در ماده ۵۹ لایحه جدید افزون بر اینکه ممکن است به جهت شیوه اجرا یا نحوه استفاده نام مجری ذکر نشود از توافق بر

سر ذکر نام یا نحوه آن سخن به میان آمده و تغییرات متعارف که عرفاً به اعتبار و شهرت اجراکننده لطمه نزنند پذیرفته شده است. مطالعات میدانی قراردادهای اجراکنندگان نشان می‌دهد معمولاً در بسیاری قراردادها درخصوص نحوه بیان نام اجراکننده نیز توافقاتی صورت می‌گیرد. برای مثال توافق بر سر ذکر نام بازیگر در ابتدای نام بازیگران یا در انتهای نام‌ها و با تصریح به عبارت «و...». حق معنوی در کنوانسیون رم بحث نشده است. زیرا اکثر کشورهای کامن‌لا منکر حقوق معنوی هستند و اعلام وجود حقوق معنوی برای هنرمندان مجری در ضمن معاهده، موجب این نگرانی بود که موفقیت معاهده به مخاطره افتد (کلمبه، ۱۳۹۰: ۲۷۲). اما معاهده اجراهای وایپو ضمن تصریح به حقوق معنوی از تعدیل آن به جهت نوع استفاده از اجرا و تغییراتی که به شهرت اجراکننده لطمه نمی‌زند سخن به میان آورده است (ماده ۵). همین رویکرد در معاهده پکن نیز پیگیری شده است. بنابراین، موقعیت حقوق معنوی اجراکننده مانند مؤلفان آثار نیست و کم‌رنگ‌تر به نظر می‌آید. به‌طور کلی به نظر می‌رسد در شرایط کنونی ایران که حق معنوی در قانون پیش‌بینی نشده است طرفین می‌توانند در قراردادهای خود به رعایت این حقوق تصریح نمایند. مثلاً در یک نمونه قرارداد^۱ مجوز دهنده به صراحت حق تغییر، اصلاح و لغو تمام یا قسمتی از اثر هنری را برای خود محفوظ داشته است. اما ماده ۳ قرارداد تعهدات گروه کر مقرر می‌کند «اثر به نام طرف قرارداد (خواننده) مورد بهره‌برداری قرار گیرد. وی می‌تواند در هر زمان متناسب با نیاز و صلاحدید خود، تغییراتی را در ویدئو موزیک بدهد یا برای بهبود کیفیت، آن را به اشخاص دیگر ارائه نماید.»

۲-۱-۶-۴. تعهدات مالی

یکی از تعهدات اصلی تولیدکننده یا تهیه‌کننده (مقاضی استفاده از اجرا) پرداخت حق‌الزحمه و سایر امتیازات مالی است. در این بخش از تعهدات معمولاً زمان پرداخت و میزان حق‌الزحمه مشخص شده است مثلاً در ماده ۱-۵ «قرارداد با خواننده» بیان شده که مقاضی متعهد است ماهیانه مبلغی معین به عامل پردازد. همچنین طرفین می‌توانند توافق کنند درصدی از فواید اجرای هنری به عامل تعلق گیرد. برای مثال درصدی از فروش فیلم به بازیگر تعلق گیرد. لازم به ذکر بوده بخش تعهدات مالی یکی از قسمت‌های عمده قراردادها را به خود اختصاص داده، برای مثال، در قرارداد آمریکایی اجراکنندگان تلویزیون^۲ مقررات مفصلی در خصوص نحوه محاسبه

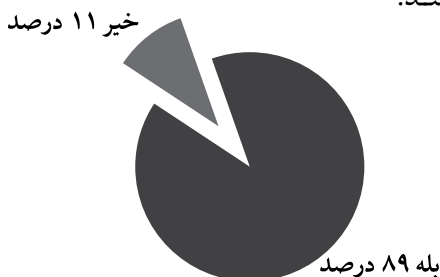
1. Master_Track_license, Article 16.

2. Screen Actors Guild Television Agreement, US.

دستمزد، بسته به زمینه فعالیت اجراکننده (خواننده، مجری و...) و ساعات فعالیت وی وجود دارد. نحوه پرداخت تعهد مالی نیز به توافق طرفین بستگی دارد. مثلاً در قرارداد تنظیم میکس و مستر بیان شده که درصدی معینی از مبلغ پس از امضای قرارداد و ابلاغ کار به تنظیم کننده به عنوان پیش پرداخت (ماده ۳-۱) و درصدی نیز پس از تحویل کامل تنظیم، میکس و مستر به تنظیم کننده پرداخت می شود (ماده ۳-۲). مطالعات انجام شده در آراء داوری هیئت داوری خانه سینما نشان می دهد بخش قابل توجهی از اختلافات بازیگران و تهیه کنندگان در خصوص عدم پرداخت حق الزحمه بوده است چنانچه در رأی شماره ۵۵۶۹/ش/د مورخ ۱۳۹۴/۱۱/۱۱ تهیه کننده به رغم ادعاهای خود در خصوص عدم انجام کامل تعهدات بازیگر ملزم به پرداخت حق الزحمه کامل و حتی خسارت تأخیر تأدیه مطابق با شاخص های بانک مرکزی شده است.

۳-۱-۶-۴. سایر تعهدات

هنرمند اجراکننده می تواند ضمن قرارداد تعهدات دیگری را نیز قید کند. مثلاً بازیگر می تواند توافق نماید، به شرطی در این فیلم ایفای نقش می کند که در فیلم دیگری فلان نقش را داشته باشد. یا اجراکننده بیان می کند به شرطی شعر را اجرا می نماید که فلان شخص به عنوان موزیسین با وی همکاری کند. با توجه به اینکه هنرمندان اجراکننده برای یک اجرای ماندگار باید با هم همکاری کنند و اجرای نامناسب از سوی برخی اجراکنندگان بر اعتبار اجرای دسته جمعی اثر می گذارد، شناخت سایر همکاران برای اکثر این افراد مهم است. مطابق نتایج (نمودار ۲)، ۸۹ درصد از هنرمندان بیان کرده اند که شناخت همکاران برای آنها مهم است و این امر تنها برای ۱۱ درصد از آنان مهم تلقی نمی شود. مثلاً اگر خواننده بداند با فلان نوازنده یا موزیسین ماهر، اجرا خواهد کرد، شرایط مورد نظر خود را نسبت به زمانی که همکاران او مبتدی هستند، متعادل تر می کند.

نمودار ۲. نمودار اهمیت شناخت سایر همکاران برای هنرمند اجراکننده

۲-۶-۴. تعهدات عامل (هنرمند اجراکننده)

۱-۲-۶-۴. تضمین حقوق طرف قرارداد

ممکن است پس از انعقاد قرارداد، اشخاص دیگر مدعی حقی نسبت به اجرا شوند و تولیدکننده را با نگرانی و احیاناً تضییع سرمایه روبه‌رو کنند. لذا لازم است اجراکننده حقوق طرف مقابل را تضمین کند تا نگرانی وی مرتفع گردد. مثلاً در یکی از نمونه قراردادهای^۱ اجراکننده حقوق انتقالی به مجوزگیرنده را تضمین کرده که بدیهی است این امر موجب آسودگی خاطر مجوزگیرنده می‌شود. این امر بدان معناست که اگر اشخاص ثالث بعداً ادعا یا حقی را در خصوص اجرا مطرح کنند اجراکننده از باب نقض تعهد قراردادی ملزم به جبران خسارت قراردادی شود.

۲-۲-۶-۴. اجرا در زمان و مکان مشخص

در برخی قراردادهای، زمان و مکان اجرا به صورت کلی مشخص می‌گردد. مثلاً در قرارداد خواننده (عامل) و متقاضی، عامل تعهد می‌کند که در زمان و مکانی که متقاضی تعیین می‌کند، در دوره‌های آموزشی مربوط به موسیقی و خوانندگی و سایر زمینه‌های موردنیاز شرکت کند. یا در قراردادی^۲ به‌طور کلی قید می‌شود که هنرمند باید در روزها، ساعات و مکان‌های مربوط به تمرین و اجرا حاضر گردد. در مقابل در برخی قراردادهای، نحوه تعیین ساعات کاری دقیق‌تر است. در قرارداد خرید خدمات هنری^۳ بازیگر متعهد می‌گردد به صورت تمام‌وقت از ۸ صبح تا ۱۱ شب، روی‌هم‌رفته ۱۳۰۰ دقیقه ایفای نقش کند. همچنین در قرارداد فرانسوی بازیگران^۴ تصریح می‌شود که ساعات کاری هنرمند ۳۵ ساعت در هفته است که باید در هر روز حداقل ۱۱ ساعت متوالی وقت استراحت داشته باشد. البته اگر ساعت کاری مشخص نشود، نمی‌توان مانند قراردادهای کارگر- کارفرمایی ایفای نقش در این ساعات را ممنوع پنداشت، بلکه با توجه به عرف، معمولاً فیلم‌برداری در ساعات مختلف انجام می‌شود و هر بازیگری به آن آگاه است.

طبق نتایج (نمودار ۳)، تنها ۱۱ درصد از اجراکنندگان در قراردادهای خود به زمان و مکان اجرا یا نمایش اشاره نمی‌کنند و ۸۹ درصد از آنان به این امر در قراردادهای

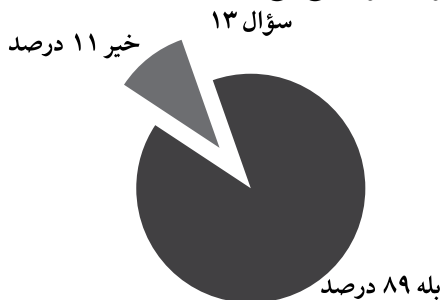
1. Master_Track_license, Article 12.

2. Contrat d'Engagement d'Artistes, Article 18, France/ SAG-AFTRA RadioRecordedCommercials Contract, Article 28, US.

۳. نمونه قرارداد بین سازمان صداوسیما ایران و رضا شفیعی‌جم در برنامه ساعت خوش، مورخ ۱۳۷۳/۷/۲۳.

4. Convention Collective Nationale de la Production Cinématographique, Article 19 and 23, France.

تصریح می‌کنند. دلیل این اهمیت آن است که ممکن است بازیگر در مناطق سردسیر یا گرمسیر یا در نیمه‌شب به اجرا بپردازد. لذا زمان و مکان اجرا در میزان دستمزد تأثیر دارد. از طرفی، مکان (کل دنیا، کشورهای خاورمیانه یا فقط ایران) و زمان (شب، صبح، بعدازظهر) پخش نیز برای هنرمندان مهم است و در برابر هریک از این موارد خود را مستحق دستمزد و مزایایی می‌دانند.

نمودار ۳. نمودار اهمیت زمان و مکان پخش یا اجرا

۳-۲-۴. التزام به داشتن آرایش و گریم خاص

گاهی بازیگر در قرارداد ملزم می‌شود که آرایش خاصی داشته باشد. امروزه با توجه به پیشرفت استفاده از گریم در صحنه فیلم، به نظر نمی‌رسد تغییر آرایش، امکان اجرای تعهد را به کلی از بین برد. با وجود این، اگر برای بازیگر شرط شود که به آرایش صورتش دست نزنند یا از عرف چنین شرطی برآید، در صورت ورود خسارت به تولیدکننده، وی عهده‌دار جبران خسارت است، بی‌آنکه خللی به قرارداد وارد شود (صداقتی، ۱۳۹۰). در ماده ۲-۴ قرارداد خواننده (عامل) و متقاضی، عامل تعهد می‌کند که آرایش ظاهر و پوشاک خود را با شرایط تولید آثار دینی هماهنگ کند. یکی از نمونه قراردادهای^۱ نیز بیان می‌کند که خدمات مربوط به آرایش صورت و موی هنرمند و پاک کردن آن، بر عهده تولیدکننده است و زمان صرف شده برای این امور، جزو ساعات کاری محسوب می‌گردد.

۴-۲-۴. التزام به حسن انجام کار

برخی قراردادهای حاوی مفادی هستند که بر حسن انجام کار از سوی اجراکننده دلالت می‌کند. مثلاً، در قراردادی^۲ بیان شده نوازنده نباید بدون عذر موجه محل کار را ترک کند و باید تمام توجه خود را به کار معطوف سازد تا کیفیت اجرا تا

1. Screen Actors Guild Television Agreement, Article 30 (a) & (b), US.

2. Convention Collective Nationale des Artistes-musiciens de la Production cinématographique, Article 7, France.

حد ممکن مطلوب باشد. مطالعات میدانی نگارندگان نشان می‌دهد عدم حضور در صحنه فیلم‌برداری معمولاً یکی از موارد رایج عدم اجرای قرارداد از سوی بازیگران بوده که منجر به صدور آرای داوری از هیئت داوری خانه سینما شده است. در یکی از پرونده‌های مذکور بازیگر در هنگام فیلم‌برداری سکانس آخر اعلام کسالت می‌کند و از حضور در لوکیشن فیلم‌برداری خودداری می‌ورزد و این در شرایطی بوده که وی چندی قبل مدعی شده بدون توجه به مفاد قرارداد آن را امضا نموده و لازم است چکی به مبلغ قسط آخر دستمزد به وی تحویل داده شود. اما این ادعا برخلاف قرارداد فی‌مابین تهیه‌کننده و بازیگر بوده و مستنداً به رأی داوری ۴۶۱۵/ش/د مورخ ۱۳۹۴/۲/۱۴ هیئت داوری، بازیگر متعهد به انجام کامل وظیفه خویش در کسوت بازیگر و حضور در صحنه پایانی فیلم بدون هیچ پیش‌شرط و عذری است و پس از انجام فیلم‌برداری سکانس باقی‌مانده مطابق قرارداد مستحق دریافت قسط آخر حق‌الزحمه خود است. افزون بر این، قرارداد دیگری^۱ تصریح می‌کند که هنرمند باید از هرگونه تعهداتی که با اجرای وظایف وی در تضاد است آزاد باشد و قبل از امضای قرارداد کارفرما را از تعهداتی که بر اجرای وی تأثیر می‌گذارد مانند شرکت در پروژه‌های دیگر هنری مطلع سازد. همچنین، هنرمند متعهد است که به متن اجرای خود مسلط باشد و در مدت قرارداد از انجام فعالیت‌های متضمن خطرات جدی و جراحی زیبایی بپرهیزد.

۵-۲-۶-۴. سایر تعهدات

در برخی قراردادهای تعهداتی وجود دارد که به نظر می‌رسد با دقت کافی تنظیم نشده‌اند. مثلاً ماده ۴-۹ قرارداد تنظیم، میکس و مستر بیان می‌کند «تنظیم‌کننده مکلف است که تأیید و رضایت کامل مالک را تأمین کند و در صورت عدم رضایت مالک، تمام توان و خلاقیت خود را به کار گیرد و تغییرات را مطابق نظر مالک انجام داده و در نهایت اثر را به تأیید مالک برساند.» بنابراین، به‌جای اینکه بازرسی یا نهاد خاصی برای تأیید اثر هنری مشخص شود، اختیار تأیید به‌طور بی‌حد و حصر به مالک داده شده است. با توجه به اینکه هرکسی ممکن است اثری آرمانی و شاید غیرقابل تحقق را مدنظر قرار دهد، شاید یک اجرای هنری متوسط به بالا یا عالی او را راضی نکند و با رد آن، باعث آزار اجراکننده شود.

1. Convention Collective Nationale des Artistes-Interprètes engagés Pour des émissions de Television, Articles 4.1- 4.2- 4.7, France.

۳-۶-۴. تعهدات مشترک

۱-۳-۶-۴. همکاری متقابل

صورت دیگری از اجرای تعهدات قراردادی، همکاری همراه با رعایت حسن نیت طرفین در اجرای تعهدات است. در بسیاری از موارد اجرای تعهد بدون همکاری متقابل متعهدله ممکن نیست. زیرا اجرای برخی تعهدات چنان به همکاری طرفین وابسته است که نمی‌توان به صورت مجزا از تعهدات مستقل هریک از طرفین سخن گفت (شعاریان، ۱۳۹۰: ۱۱۰). مثلاً تا زمانی که تولیدکننده شعر را به خوانند تحویل نداده یا محیط مساعدی برای اجرا فراهم نکرده، وی نمی‌تواند به اجرا بپردازد. ماده ۵۲ «قرارداد با خواننده» در این خصوص بیان می‌کند «متقاضی تعهد می‌کند با کمال صداقت و انصاف، اطلاعات ضروری در خصوص اجرای برنامه‌های هنری را در اختیار عامل قرار دهد...» آیا این تکلیف، اختصاص به موردی دارد که در قرارداد ذکر شده است؟ مسلم است که در صورت تصریح، متعهد ملزم به تعهد خود است. اما در صورت عدم تصریح، در قوانین بیشتر کشورها حکم صریحی وجود ندارد. بنابراین، باید گفت که اگر تعهد وارد اراده ضمنی طرفین شود، به منزله تصریح است. آیا می‌توان در قرارداد تصریح کرد که طرف عقد هیچ تعهدی مبنی بر همکاری مقابل ندارد یا در صورت عدم اجرای قرارداد و وقوع خسارت، طرف دیگر حق رجوع جبران خسارت ندارد؟ در ابتدا شاید مطابق اصل آزادی قراردادها چنین شرطی مجاز به نظر رسد، اما با توجه به اینکه یکی از مبانی مهم تکلیف همکاری، حسن نیت است، نمی‌توان این قراردادها را محدود و مقید به این شروط کرد (شعاریان، ۱۳۹۰: ۱۱۵ و ۱۳۱).

۲-۳-۶-۴. حفظ اسرار و محرمانگی

یکی از دیگر تعهدات عامل، حفظ اسرار و محرمانگی است. حتی اگر ضمن قرارداد به آن اشاره نشده باشد نیز می‌توان گفت فرض بر وجود آن است. مثلاً در ماده ۴ قرارداد تعهدات گروه کر، عامل (عضو گروه کر) متعهد می‌شود «تا هنگامی که ویدئو موزیک با نام آقای... منتشر نشده، از افشای محتوا به هر نحوی خودداری ننمایم» و در ادامه متعهد می‌گردد حتی اگر سهواً یا عمداً، مباشرتاً یا با واسطه، به هر صورتی افشا صورت گیرد، کلیه حقوق را جبران کند. مطالعات قراردادی نشان می‌دهد این شرط معمولاً مطلق است و قید زمانی و مکانی ندارد و می‌تواند تعهدات سنگینی را حتی تا پس از اتمام قرارداد ایجاد نماید.

۳-۳-۶-۴. عدم امکان تغییر مفاد اجرای هنری

از دیگر تعهدات مشترک، عدم امکان تغییر مفاد اجرا از سوی هریک از طرفین، بدون رضایت طرف مقابل است. از یک سو، اجرای اجراکننده باید مطابق مطالبی باشد که با کارفرما هماهنگ شده و هیچ تغییری نمی‌تواند بدون رضایت کارفرما صورت گیرد^۱ و از سوی دیگر، اگر بعد از امضای قرارداد، کارفرما بخواهد نقش دیگری به هنرمند بدهد یا بخواهد تغییر مهمی در نقش وی اعمال کند، این امور تنها با رضایت هنرمند امکان‌پذیر است که نیاز به تغییر مفاد قرارداد دارد^۲.

۷-۴. اجرای قرارداد در مدتی معین یا نامعین

اکثر کشورها مدت حمایت از حقوق مادی اجراکنندگان را محدود کرده‌اند. بنابراین مدت قرارداد بهره‌برداری از این حقوق نیز باید محدود به دوره حمایتی مندرج در قانون یا کمتر از آن باشد. این محدودیت بر ایادی بعدی هم تحمیل می‌شود، یعنی اگر تولیدکننده حق بهره‌برداری از اثر را به دیگری انتقال دهد، منتقل‌الیه نیز تا مدت حمایت قانونی یا مدت قرارداد اولیه، حق بهره‌برداری دارد (محمدی، ۱۳۸۶: ۲۴۷). در ماده ۳ قرارداد خواننده (عامل) و متقاضی، طرفین توافق کرده‌اند که مدت این قرارداد ۲۰ سال است و اختیار تغییر این مدت را نیز با توافق پذیرفته‌اند. در برخی قراردادها، این مدت به‌طور مطلق اعطا می‌شود. مثلاً در یکی از نمونه قراردادها^۳ طرفین توافق کرده‌اند که قلمرو استفاده برای تولیدکننده، سراسر جهان و مدت بهره‌برداری مادام‌العمر است. در ماده ۲ قرارداد تعهدات گروه کر نیز بیان شده که هرگونه بهره‌برداری از اجرا برای تمام مدت حمایت قانونی در سراسر دنیا متعلق به آقای... است. ایراد احتمالی وارده به قراردادهای مذکور این است که با توجه به انتقال حقوق به‌طور کلی، مشمول بحث سلب کلی حق می‌شود که مطابق ماده ۹۵۹ قانون مدنی صحیح نیست. اما این مسئله در قراردادهای اجرا پذیرفتنی است و همانطور که اشارت رفت امکان انتقال اتوماتیک حقوق اجراکننده به تهیه‌کننده در مقررات بین‌المللی و ملی با عنایت به طبع اجراها پذیرفته شده است و نگرانی درخصوص بطلان انتقال کلی حق اجراکنندگان (مانند مولفان) مطرح نیست. مطابق قانون کار کشور فرانسه اصل بر این است که مدت قرارداد کار دائمی باشد. باین حال، به‌طور استثنائی

1. Contrat d'engagement d'artistes, Article 15, France.

2. Convention collective nationale des artistes-interprètes engagés pour des émissions de télévision, Article 3.10, France

3. Master_use_recording_license, Article 4.

به دلیل ویژگی خاص برخی مشاغل، امکان انعقاد قرارداد با مدت محدود تجویز شده که قراردادهای اجراکنندگان نیز در این فهرست قرار دارد. البته در یکی از قراردادهای ۲ تصریح شده که در صورت انقضای مدت، اجراکننده باید نسبت به روزهایی که برای تکمیل اجرا ضرورت دارد، به اجرا بپردازد. این مقرر نشان می‌دهد که انقضای مدت قرارداد نباید منجر به نقصان و عدم تکمیل اجرای اثر هنری شود.

۴-۸. وفای به عهد

قانون مدنی موجبات خاتمه قراردادهای را در ماده ۲۶۴ بر شمرده که مهم‌ترین آن وفای به عهد است که در ادامه به بررسی آن در قراردادهای اجراکنندگان پرداخته می‌شود لازم به ذکر بوده سایر موجبات نیز مانند اقاله می‌تواند مشمول قراردادهای مذکور شود اما به جهت آنکه وجه خاصی در این قراردادهای ندارند از بررسی آن خودداری می‌شود. در قرارداد اجراکنندگان فرض بر مباشرت در اجراست. زیرا تولیدکننده با توجه به شخصیت هنری هنرمند با او قرارداد منعقد می‌کند. بنابراین، هنرمند باید شخصاً ایفای تعهد نماید، مگر با رضایت تولیدکننده. در قرارداد تنظیم، میکس و مستر تصریح شده «انجام موضوع قرارداد قائم به شخص است و تنظیم کننده حق ندارد اجرای قرارداد را جزئاً یا کلاً به غیر واگذار نماید. در غیر این صورت مسئول جبران خسارت مادی و معنوی که مالک تعیین می‌نماید است.» در شرایطی که اجرای کامل قرارداد به هر دلیل امکان‌پذیر نیست، اگر عدم اجرای تعهد موقتی باشد، اجراکننده می‌تواند پس از رفع مانع به اجرا ادامه دهد. اما اگر دوره کار محدود باشد و اجراکننده به دلایلی که تقصیر او نیست، مثل بیماری، نتواند اجرا کند، قرارداد به دلیل عدم امکان اجرای موضوع تعهد منفسخ می‌شود و هنرمند مسئول خسارت وارده نیست. برای مثال، نمونه قرارداد فرانسوی^۱ بیان می‌کند غیبت‌هایی که در نتیجه بیماری یا تصادف رخ می‌دهد، به خودی خود نمی‌تواند موجب لغو قرارداد گردد، بلکه قرارداد باید به حالت تعلیق درآید. بنابراین، کارمند باید فوراً کارفرما را از این امور و مدت غیبت خود آگاه و ظرف ۴۸ ساعت گواهی پزشکی مبنی بر توقف کار برای وی ارسال نماید. همچنین قرارداد دیگری^۲ مقرر می‌کند که اگر اجرا بتواند بعد از رفع مانع ادامه پیدا

1. Article L121-1 of the French Labor Code, 2015.

2. Convention collective Nationale des Artistes-Interprètes engagés pour des émissions de Television, Article 3.4, France.

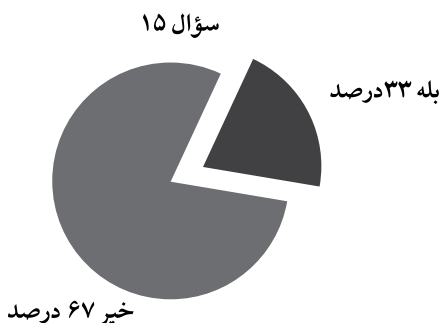
3. Convention Collective Nationale de la production Cinématographique, Article 24, France.

4. Convention Collective Nationale des Artistes-Interprètes engagés pour des émissions de Television, Article 3.7, France.

کند، وی باید تعداد روزهای کاری مقرر در قرارداد را تکمیل کند. در مورد حق دریافت اجرت در این فرض، برخی معتقدند که قرارداد خاتمه یافته و تجزیه می‌شود. تجزیه قرارداد موجب می‌شود هر میزان از قرارداد که تا آن زمان انجام شده، صحیح و واجد آثار حقوقی در روابط میان طرفین باشد (رحیمی و کریمی، ۱۳۹۱: ۶۴). طبق قواعد کلی، هرگاه اجیر در اثنای کار به دلیل قهری نتواند تکلیف را انجام دهد، مستحق دریافت اجرت المسمی بابت کارهای انجام داده تا زمان فسخ قرارداد است. اما باید پذیرفت که کار هنرمند با کار یک نقاش ساختمان قابل مقایسه نیست. نقاش ساختمان ولو در اثنای کار تعهد را انجام ندهد، نصف خانه رنگ شده، اما اگر کارگردان تمام نقش‌های بازیگر را حذف و بازیگر جدیدی جایگزین وی کند، هیچ استفاده‌ای از کار بازیگر نبوده که بخواهد اجرتی بدهد. ضمن اینکه به نظر می‌رسد تعهد بازیگر تعهد به نتیجه است. یعنی تعهد نمی‌کند که یک نقش را تا می‌تواند خوب بازی کند، بلکه تعهد می‌کند یک نقش را کامل بازی کند. از این رو به نظر می‌رسد بازیگر بابت مدت انجام کار، مستحق هیچ اجرتی نیست. البته در فرضی که به منظور اجرای قسمتی از قرارداد قصور صورت گیرد، مانند زمانی که خواننده باید به مدت یک ماه در برنامه تلویزیونی اجرا کند، اما بعد از ۲۰ روز به علت بروز مشکلی نمی‌تواند اجرای خود را ادامه دهد، با توجه به اینکه برخلاف فرض اول، تولیدکننده از اجرای هنرمند بهره‌مند شده، وی بر طبق ماده ۳۳۶ قانون مدنی مستحق اجرت است. از طرفی، اگر این توقف مربوط به بازیگر نباشد و به هر دلیل دیگری فیلم بعد از ساخت و قبل از اکران توقیف شود، بازیگر مستحق دریافت تمام اجرت است و در صورتی که فیلم در اثنای کار توقیف شود، قرارداد به دلیل عدم امکان اجرای موضوع تعهد فسخ می‌شود و بازیگر تا زمان فسخ مستحق اجرت المسمی احتمالی است (صداقتی، ۱۳۹۰).

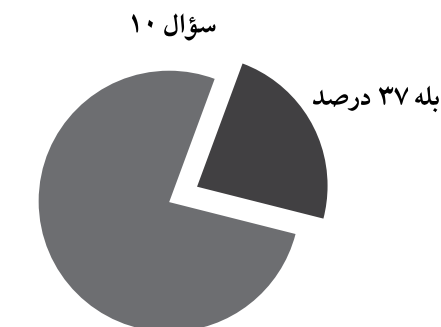
۱-۸-۴. حوادث غیرمترقبه (فورس ماژور)

رکن اصلی هر قرارداد، استواری و لزوم وفای به عهد است. اما بعضاً نیازها و ضرورت‌های اجتماعی بر این قاعده تحمیل می‌شود. بنابراین، در برخی موارد مانند حوادث غیرمترقبه، نیروی الزام‌آور عقد از بین می‌رود. نتایج مربوط به پیش‌بینی قوه قاهره در قرارداد (نمودار ۴) نشان داد که تنها ۳۳ درصد از هنرمندان در قراردادهای بروز قوه قاهره و راه‌حل رفع آن را پیش‌بینی می‌نمایند و ۶۷ درصد به این امر توجه ندارند.

نمودار ۴. نمودار توجه به قوه قاهره در قرارداد

در پی ریشه‌یابی این نقص، پرسش دیگری در مورداستفاده از مشاوران متخصص در زمینه حقوق مالکیت فکری در هنگام انعقاد قرارداد مطرح شد که با توجه به نتایج (نمودار ۵) مشخص شد که ۶۳ درصد از هنرمندان از مشاوران حقوقی متخصص استفاده نمی‌کنند و تنها ۳۷ درصد از آنان از متخصصان بهره می‌گیرند.

نمودار ۵. نمودار میزان مراجعه به متخصصین برای انعقاد قرارداد

طرفین معمولاً در قراردادهای خود به قوه قاهره به‌عنوان یک اصل اشاره می‌کنند. در ماده ۸ قرارداد خواننده (عامل) و متقاضی، طرفین توافق می‌کنند که «اگر به جهت حوادث غیرقابل پیش‌بینی و غیرقابل دفع از قبیل حوادث طبیعی یا بیماری‌های مزمن، تعهدات طرفین معلق گردد و این تعلیق دائمی یا در حکم دائمی باشد، طرفین می‌توانند قرارداد را فسخ نمایند و عامل باید هزینه‌هایی که برای او صرف شده را با عنایت به نرخ تورم پرداخت کند. همچنین اگر دچار بیماری شود و این بیماری موجب نقص عضو یا هرگونه مشکلی در صورت، بدن یا صدا شود که مانع خوانندگی است و این بیماری تا ۶ ماه بهبود نیابد یا اساساً غیرقابل بهبود شود، به‌نحوی که نتواند تعهدات

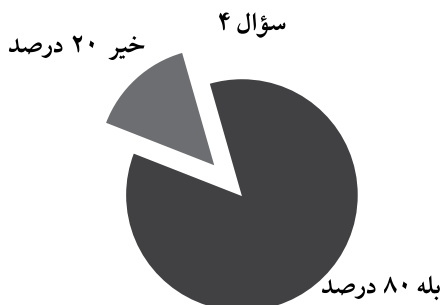
قراردادی خود را به انجام رساند چنانچه تقصیری از جانب خودش وجود نداشته باشد قرارداد خاتمه می‌یابد و متقاضی مسئولیتی نسبت به ادامه قرارداد نخواهد داشت و وی مختار است هزینه‌های صرف شده برای عامل را مطالبه کند.^۱ یکی از قراردادهای نیز قوه قاهره را به دو فرض تفکیک و مقرر می‌کند که اگر قوه قاهره به‌طور دائمی اجرای هنرمند را مختل کند، قرارداد لغو می‌شود و هنرمند معادل اجرتی که در صورت اجرا تا پایان قرارداد یا تا پایان حداقل زمان کاری مستحق دریافت آن بوده، جبران خسارت دریافت می‌کند. اما اگر قوه قاهره موقتاً اجرا را مختل نماید، قرارداد به حالت تعلیق درمی‌آید و زمانی که علت برطرف شد، اجرا مجدداً برقرار می‌گردد. مسئله اساسی که قانون به‌صراحت آن را از جمله مصادیق قوه قاهره قرار نداده، موضوع تحریم است. اگر در زمان قرارداد تحریم وجود نداشته و احتمال شروع تحریم در آینده نباشد، اما تحریم صورت بگیرد کاملاً غیرمترقبه محسوب می‌شود. ولی اگر در هنگام قرارداد کشور در تحریم باشد و احتمال تحریم‌های فراگیر در آینده برود، اگر بعد از انعقاد قرارداد تحریم سخت‌تری اعمال شود، نمی‌توان این تحریم را یک حادثه غیرمترقبه دانست. بنابراین، متعهد در اینجا از مسئولیت مبرا نمی‌شود (ابراهیمی و اوپار حسین، ۱۳۹۱: ۷).

۴-۹. ضمانت اجرای نقض قرارداد

ممکن نبودن اجرای عقد، خواه از آغاز باشد یا بعداً حادث شود، مدیون را از اجرای عقد معاف می‌کند و ضمانتی به بار نمی‌آورد. اما خودداری از وفای به عهد، به معنی پیمان‌شکنی است و سبب مسئولیت قراردادی می‌شود. بنابراین اگر عدم اجرا ناشی از تقصیر مدیون نباشد مسئولیتی ایجاد نمی‌کند و اگر ناشی از خودداری (عمدی یا غیرعمدی) متعهد باشد، وی ضامن خسارت است (کاتوزیان الف)، (۱۳۸۹: ۲۶۱). از طرفی، متعهد باید کامل و بی‌عیب به تعهد خود عمل کند. بنابراین، اجرای ناقص در حکم عهدشکنی است، مگر جبران نقص برای رسیدن به اجرای مطلوب با صرف هزینه کم قابل تأمین باشد که در این صورت باید مسئولیت را به تناسب ضرر وارده به طلبکار تعدیل کرد. در مورد اجرای کامل ولی همراه با تأخیر باید گفت که معمولاً شرط ناظر به موعد انجام تعهد، چهره فرعی دارد و مطلوب جداگانه‌ای است که اگر از بین برود خسارت ویژه خود را دارد. اما در مورد اجراکنندگان باید میان دو فرض تفکیک نمود. اگر برای اجرای زنده در روز خاصی با خواننده قرارداد منعقد شود،

1. Convention Collective Nationale de la Production Cinématographique, Article 15, France.

تأخیر در اجرا برابر با نقض قرارداد است. اما اگر توافق شود که در روز خاصی اجرا ضبط و در آینده پخش شود، عدم حضور در روز معین به معنای نقض قرارداد نیست، اما می‌تواند مسئولیت قراردادی داشته باشد. در مورد آگاهی اجراکنندگان نسبت به این مسئولیت‌ها، نتایج (نمودار ۶) نشان می‌دهد که تنها ۲۰ درصد از هنرمندان هنگام انعقاد قرارداد به مسئولیت خود آگاهی ندارند و ۸۰ درصد از آنان با آگاهی به انعقاد قرارداد می‌پردازند.

نمودار ۶. نمودار میزان آگاهی اجراکنندگان از مسئولیت قراردادی خود

۱-۹-۴. الزام متعهد به انجام تعهد

هرگاه متعهد ایفای تعهد نکند، می‌توان مطابق ماده ۲۳۷ قانون مدنی الزام وی را از دادگاه درخواست نمود. در این خصوص، اگر تعهد جنبه مالی داشته باشد، اجبار مستقیم متعهد ممکن است. اما در تعهدی که مربوط به شخصیت ملتزم است، تنها راه استفاده از جریمه است (کاتوزیان(ب)، ۲۲۵: ۱۳۸۹-۲۲۴). با توجه به اینکه هنرمندان از خلاقیت هنری خود برای یک اجرای متعالی بهره می‌گیرند، نمی‌توان آنها را مستقیماً مجبور به اجرا کرد. مثلاً، نمی‌توان خواننده را به‌طور مادی و فیزیکی مجبور به خواندن کرد، بلکه باید به روش غیرمستقیم (جریمه مالی) متوسل شد.

۲-۹-۴. مطالبه خسارت

مطابق ماده ۲۲۶ قانون مدنی، اجراکننده در صورتی ملزم به جبران خسارت است که موقع انجام تعهد منقضی شده و متعهد له اجرای تعهد را از وی خواسته باشد. مطابق ماده ۸-۳-۱۲۲ قانون کار فرانسه، نقض قرارداد از سوی تولیدکننده، وی را ملزم می‌سازد که برای عدم احترام به قرارداد، دعوت نکردن هنرمند قبل از اخراج وی، مدت‌زمان لازم برای یافتن شغل جدید و سایر خسارات وارده به اجراکننده به جبران خسارت مبادرت نماید. همچنین در صورت نقض قرارداد از جانب اجراکننده، جبران خسارات وارده به تولیدکننده ضرورت می‌یابد. از طرفی، ماده ۱-۲۱۲ قانون

مالکیت فکری این کشور نیز جبران خسارت ناشی از نقض حقوق معنوی اجراکننده از سوی تولیدکننده را پیش‌بینی نموده است.

۳-۹-۴. فسخ قرارداد

نظام حقوقی ایران صراحتاً حق فسخ را برای هنرمند اجراکننده مورد شناسایی قرار نداده اما ماده ۲۳۹ قانون مدنی به عنوان قواعد عمومی قراردادها، در مورد هنرمند اجراکننده نیز لازم‌الاجرا است. از این رو، هنگامی که اجبار مشروط له برای انجام فعل مشروط ممکن نباشد و فعل مشروط هم از جمله اعمالی نباشد که دیگری بتواند از جانب او واقع سازد، طرف مقابل حق فسخ معامله را خواهد داشت.

۴-۹-۴. ایفای تعهد از طریق رجوع به دادگاه

مفاد ماده ۲۷۳ قانون مدنی، در مورد رجوع به حاکم یا قائم‌مقام او، در خصوص تعهدات مالی است. بنابراین، این پرسش پیش می‌آید که اگر تولیدکننده حاضر به همکاری و قبول اجرای هنری، نباشد و به این صورت باعث تضییع حقوق هنرمند اجراکننده شود، هنرمند اجراکننده چه اقدامی می‌توان انجام دهد؟ در این صورت خواننده یا بازیگر نمی‌تواند نزد حاکم یا قائم‌مقام او قرارداد را ایفا کرده و به این شیوه خود را بری کند چرا که بدون همکاری متقابل طرف قرارداد اجرای مفاد قرارداد غیرممکن است. ممکن است ایراد شود که متعهدله تعهدی به همکاری متقابل با طرف قرارداد نداشته است. در پاسخ به این ایراد بیان می‌شود که تعهد همکاری متقابل یک تعهد ضمنی در قراردادها است (شعاریان، ۱۳۹۰: ۱۱۵ و ۱۲۶)، که شامل قراردادهای مالکیت فکری هم می‌شود. بنابراین، متعهدله به‌طور ضمنی ملزم به همکاری متقابل با هنرمند اجراکننده است. در غیر این صورت، همان اثر خودداری از اجرای هر تعهد قراردادی دیگری را به دنبال خواهد داشت که نقض آن طرف دیگر قرارداد را محق می‌سازد تا به طرق مختلف ضمانت اجرای نقض قرارداد متوسل شود.

۵-۹-۴. پرداخت وجه التزام

مطابق ماده ۲۳۰ قانون مدنی، طرفین می‌توانند مسئولیت قراردادی ناشی از پیمان‌شکنی را در قرارداد تصریح کنند. مثلاً، در قرارداد تعهدات گروه کر، عضو گروه کر، در قرارداد خود با خواننده تعهد می‌کند که در صورت نقض حفظ محرمانگی، خسارت مادی و معنوی را جبران و مبلغی به عنوان خسارت بپردازد یا به ازای هر یک ساعت تأخیر بازیگر در هنگام فیلم‌برداری مبلغ پنجاه هزار تومان از حق‌الزحمه وی کسر می‌شود.

۵. بحث و نتیجه‌گیری و پیشنهاد

قراردادهای اجرای آثار ادبی و هنری یکی از رایج‌ترین قراردادهای است که در ذیل نظام قراردادی حقوق مالکیت فکری قرار می‌گیرد. در برخی کشورها برای قراردادهای مذکور نظام خاصی پیش‌بینی شده است و در برخی مقررات بین‌المللی مانند کنوانسیون روم و معاهده پکن نیز در خصوص پاره‌ای موارد مانند انتقال حقوق اجراکننده به تولیدکننده سخن گفته‌اند. آنچه در این میان از اهمیت برخوردار بوده آن است که ماهیت چنین قراردادهای روشن شود تا بتوان قواعد و مقررات حاکم بر آن را تعیین کرد. تحلیل این قراردادها در قالب بیع، اجاره و مانند آنها بدون چالش نیست و بعضی کشورها نظام رابطه کارگری و کارفرمایی را برای آن در نظر گرفته‌اند. باین وجود، ارزش‌های معنوی و شخصیتی که در اجراها متبلور می‌شود می‌تواند توجیه‌کننده پی‌ریزی نظام خاصی برای آنها باشد. مثلاً نظام قراردادهای نشر آثار ادبی از زمره مقرراتی است که به‌طور اختصاصی به قراردادهایی حوزه حقوق مالکیت فکری می‌پردازد. افزون بر این، مسئله رعایت حقوق معنوی اجراکنندگان و حدود و ثغور آن با عنایت به ضرورت تغییر و تحول در اجرا می‌تواند در قراردادها تعیین شود. همچنین انتقال حقوق مادی اتوماتیک یا با توافق طرفین نیز از زمره مباحث مهم است که البته مقررات بین‌المللی و ملی کشورها مواضع متعددی در این زمینه دارند. بی‌تردید در پاره‌ای موارد به جهت خلأ قانونی باید به قواعد عمومی قراردادهای رجوع کرد که در این میان توجه به طبع قراردادهای اجراکنندگان که بر پایه مباشرت اجراکننده و خلاقیت وی استوار شده بسیار مهم است. از سوی دیگر، قراردادهای باید به نحوی منعقد شوند که انگیزه سرمایه‌گذاری تولیدکنندگان کاهش نیابد و اشتغال اجراکنندگان نیز در هاله‌ای از ابهام قرار نگیرد. بنابراین، تلاش برای ایجاد توازن مهم است اما در عمل معمولاً تولیدکنندگان به جهت نیروی مالی که دارند از موضوع برتر در قراردادهای عمل می‌کنند. مطالعات صورت گرفته بیانگر آن است که بستر سوءاستفاده در چنین قراردادهایی فراهم است و در نتیجه دخالت قانون‌گذار در این خصوص ضروری به نظر می‌رسد. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود که با توجه به ویژگی‌های خاص حقوق هنرمندان اجراکننده، قانون ایران همانند سایر عقود، به بیان شرایط، اوصاف و ویژگی‌های این قراردادها از جمله مسئله قابل نقل و انتقال بودن حق معنوی، دامنه انتقال حقوق مادی، تعیین معیارها و ضوابطی در خصوص دستمزد مجربان و تعریف ضمانت اجراهای اختصاصی نقض چنین قراردادهایی بپردازد. افزون بر این، یکی از

مهم‌ترین مشکلات عدم آگاهی حقوقی اجراکنندگان از حقوق خود است که این امر نیز به بسترسازی فرهنگی و ترویج حقوق مالکیت فکری از طریق وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و نهادهای ذی‌ربط نیاز دارد.

منابع و مأخذ

الف) منابع فارسی

۱) قوانین

لایحه قانون جامع حقوق مالکیت ادبی و هنری و حقوق مرتبط، ۱۳۸۹.

قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان، ۱۳۴۸.

قانون مدنی، ۱۳۱۳.

۲) کتب و مقالات

رحمانی، محمد صدیق (۱۳۸۹). حقوق مالکیت فکری سازمان‌های پخش صدا و تصویر، تهران: مجد.

رحیمی، حبیب‌الله و زهره کریمی (۱۳۹۱). «مبانی تجزیه قرارداد در حقوق ایران»، فصلنامه پژوهش حقوق خصوصی، شماره ۲: ۸۷-۶۳.

شعاریان، ابراهیم (۱۳۹۰). «تعهد همکاری متعهدله در اجرای قرارداد»، مجله علمی پژوهشی حقوق خصوصی، شماره ۸: ۱۳۸-۱۰۹.

صداقتی، ابراهیم (۱۳۹۰). قرارداد بازیگری و نکات حائز اهمیت آن، قابل دسترس در:

<http://tazzad.persianblog.ir/post/201>

صفائی، سیدحسین (۱۳۵۰). «مالکیت ادبی و هنری و بررسی قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان»، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، شماره ۶: ۵۱-۳۶.

عراقی، سیدعزت‌الله (۱۳۸۵). حقوق کار(۱). تهران: سمت.

کاتوزیان (الف)، ناصر (۱۳۸۹). اعمال حقوقی قرارداد- ایقاع، تهران: شرکت سهامی انتشار.

کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۸). اموال و مالکیت، تهران: میزان.

کاتوزیان(ب)، ناصر (۱۳۸۹). قانون مدنی در نظم حقوق کنونی، تهران: نشر میزان.

کریمی، عباس و اسماء موسوی (۱۳۹۰). «بیع اموال فکری از منظر حقوق اسلام»، مجله فقه و مبانی حقوق اسلامی، شماره ۲: ۷۳-۵۳.

کلمبه، کلود (۱۳۹۰). اصول بنیادین حقوق مؤلف و حقوق مجاور در جهان، ترجمه علیرضا محمدزاده

۱۸۰ | مطالعات فرهنگ — ارتباطات

وادقانی، تهران: نشر میزان.

محمدی، پژمان (۱۳۸۶). قراردادهای حقوق مؤلف. تهران: انتشارات دادگستر.

محمدی، پژمان (۱۳۸۷). «ماهیت و اثر قراردادهای بهره‌بردار از حقوق مؤلف»، فصلنامه مدرس علوم انسانی، شماره ۱۲: ۱۹۱-۱۴۵.

محمودی، اصغر (۱۳۹۱). «ماهیت حقوق مالکیت فکری و جایگاه آنها در حقوق اموال»، دو فصلنامه علمی پژوهشی دانش حقوق مدنی، شماره ۲: ۱۰۷-۹۴.

۳) نمونه قراردادهای

تعهدات گروه کر.

قرارداد با خواننده؛ در راستای رشد و توسعه موسیقی دینی و معنوی در ایران و جهان.

قرارداد تنظیم، میکس و مستر.

قرارداد خرید خدمات هنری.

Master Track License

Master_use_recording_license

۴) آراء داوری

رای داوری ۴۶۱۵/ش/د مورخ ۱۳۹۴/۲/۱۴ هیئت داوری خانه سینما.

رای شماره ۵۵۶۹/ش/د مورخ ۱۳۹۴/۱۱/۱۱ هیئت داوری خانه سینما.

ب) منابع خارجی

(قوانین و معاهدات]

Act on Copyright and Related Rights, Germany, 2013.

Beijing Treaty on Audiovisual Performances, 2012.

Intellectual Property Code, French, 2017.- International Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organizations done in Rome, 1961.

Labor Code, French, 2015.

U.S. Copyright Act of 1976, 17. U.S.C. §§ 101 etseq, 2011.

WIPO Performances and Phonograms Treaty (WPPT), 1996.

۱. نمونه قراردادهای مذکور با رعایت محرمانگی هویت طرفین از شرکت دانشگاهی حقوق مالکیت فکری تهران اخذ شده است.

Gervais, D (2015). The Protection of Performers Under U.S. Law in Comparative Perspective. *IP Theory*, 5(1), 116-133.

-Kenneybrew, T (2006). Employing the Performing Artist in France. *Tulsa Journal of Comparative and International Law*, 13(2), 249-277.

Salokannel, M (2003). Study on Audiovisual Performers' Contracts and Remuneration Practices in France and Germany. Ad hoc Informal Meeting on the Protection of Audiovisual Performances (WIPO), 1-41, available at: <http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/avp_im_03/avp_im_03_3b.pdf>.

(نمونه قراردادها 3

“Convention collective nationale des artistes-interprètes engagés pour des émissions de télévision”, France, available at: <https://www.legifrance.gouv.fr/download_code_pdf.do?cidTexte=KALITEXT00005666912&pdf=KALITEXT00005666912>.

“Convention collective nationale des artistes musiciens de la production cinématographique”, France, available at: <https://www.legifrance.gouv.fr/download_code_pdf.do?cidTexte=KALITEXT000005665868&pdf=KALITEXT000005665868>.

“Convention collective nationale de la production cinématographique”, France, available at: <https://www.legifrance.gouv.fr/download_code_pdf.do?cidTexte=KALITEXT000028053370&pdf=KALITEXT000028053370>.

“Contrat d’engagement d’artistes”, France, available at: <http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj5-NOh8Y_WAhXjYZoKHBYB_BAQ_QFggpMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.culturecommunication.gouv.fr%2Fcontent%2Fdownload%2F21448%2F183012%2Fversion%2F1%2Ffile%2FLicences_Contrat_engagement.pdf&usg=AFQjCNFiYsKj1kJ3WeHB3QSpHgmfHMPMw>.

SAG-AFTRA Radio Recorded Commercials Contract, US, available at: <https://www.sagaftra.org/files/2013_sag-aftra_radio_recorded_commercials_contract.pdf>.

Screen actors guild-american federation of television and radio artists information sheet and application short film agreement, US, available at: <http://www.sagaftra.org/files/sag/short_film_agreement_1_13.pdf>.

Screen Actors Guild Television Agreement, US, available at: <https://www.sagaftra.org/files/2005_tv_agreement_7.pdf>